

RÖVID KURZUS A BOLSEVIZÁLÁSRÓL

ZINNER Tibor: *Gyorstalpaló, elvtársaknak. A bírói és ügyészi akadémia, 1949–1954.*
Nemzeti Emlékezet Bizottsága, Budapest, 2024. 776 oldal, 8900 Ft

Az ún. Rövid kurzus (*krátkij kurzsz*) a Szovjetunió Kommunista Pártjának a története volt, amit minden párttagnak illett, a funkcionáriusoknak pedig muszáj volt ismernie. Zinner Tibor jogtörténész ezúttal a magyar jogászvilág megtörésének egyfajta rövid kurzusát tette le az asztalra *Gyorstalpaló, elvtársaknak. A bírói és ügyészi akadémia, 1949–1954* címmel, noha a könyv csak képletesen rövid – összesen 766 oldalas! A kötet ismertetése előtt röviden a munka helyéről kell szólni a szerző gazdag életművében.

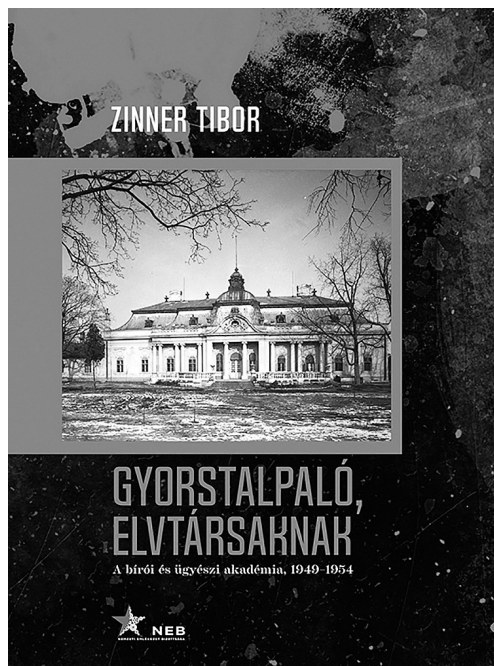
Zinner 1981-ig Budapest Főváros Levéltára levéltárosa, történészi doktori fokozata megszerzését követően 2011-es nyugalomba vonulásáig a Legfelsőbb Bíróság csoportvezetője, osztályvezetője, főosztályvezetője, kabinetfőnöke, 2004-től tudományos kabinetfőnöke, igazságügyi főtanácsosa volt. Azután az Országos Kriminológiai Intézet tudományos főmunkatársa, 2014–2016 között pedig a VERITAS Történetkutató Intézet kutatócsoport-vezetője, 2016 után levéltárvezetője. Már legelső publikációi a jogtörténet területét érintették: *Népbírószági perek Magyarországon 1945 után* (1983), *Adalékok a magyarországi koncepciók perekhez* (1989), *A Mindszenty-per ismeretlen dokumentumai* (1992), *Adalékok a magyar felsőbíráskodás ezer esztendejéhez* (1997), *Büntetőjog és hatalom* (1998). A témában több monográfiát is letett az asztalra, így szükséges megemlíteni a következőket: *XX. századi politikai perek. A magyarországi eljárások vázlata* (1999), *A nagy politikai affér. A Rajk–Brankov-ügy* (2013–14), *A magyar nép nevében? Tanulmányok népbíróságokról, jogászokról, diktatúráról* (2021) s persze számos forráskiadás a Mindszenty-ügyről. 2019-ben okkal kapta meg a Magyar Érdemrend tisztikeresztjét.

A kötet tehát szervesen illeszkedik Zinner Tibor munkásságába, és noha rengeteg új információt tartalmaz, mégis **tekinthetünk rá úgy, mint a szerző egész életén át tartó munkásságának mesteri szintézisére, melyben korábbi felismeréseit zökkenőmentesen szövi össze új, úttörő kutatásaival.** Ez a Gyorstalpaló tükrözi szakértelmének mélységét, miközben olyan új

nézőpontokat kínál, amelyek a terület határait feszegetik. Elkötelezettségének, látásmódjának és tapasztalt forráskezelésének igazi bizonyítéka, a könyv egyszerre tanulságos és inspiráló hozzájárulás a magyarországi sztálinista típusú diktatúra kiépítésének történetéhez, a politikai erőszak históriájához és a hazai jogászvilág „ledarálása” szomorú regéjéhez egyaránt. Patyi András, a Kúria elnökhelyettesének előszava felteszi a kérdést: mondhatjuk, hogy Zinner Tibor kötete tettesekről, elkövetőkről szól? Mint választ ad: igen, ezt habozás nélkül kijelenthetjük, de hozzá kell tennünk rögtön, hogy nem-

csak róluk, hanem a felbujtóikról, segítőkéről, támogatóikról és azokról is, akik eszközül használták föl ezeket az embereket. Mindnyájan bűnösök voltak, a szándékosság mögötti motívumaik sötétségi fokozatától függően tetteiket aljas indokból vagy kevésbé aljas indokból elkövetők, akkor is, ha némelyiküket másként őrzi a jogászai vagy közéleti emlékezet.

A kötet összességében a jogászság, főként az ügyészek és bírók honi képviselőivel szemben indított egyre agresszívebb frontális támadásról, az 1944/45-öt követő „örösváltásról” kíván látéleletet adni. Azzal a céllal, hogy bemutassa: miként zúzták azt szét drákói módon az újabb és újabb létszámcsoökkentésekkel, néhány esetben a különböző elnevezésű titkosrendőrség, főképp

az Államvédelmi Hatóság vizsgálataira alapozott büntetőperrel. Kitér arra, hogy mi jellemezte a személyi összetételét a 20. század elejétől a második világhétség utolsó évéig mind a szervezeti kereteknél, a fórumrendszerénél, mind az ügyészi és a bírói, mind az ügyvédi hivatásrendnél. Zinner vizsgálódása nyomon követi ezek változásait a mindkétszer háborús verességgel végződött világhégyeket követő békediktátumok, a trianoni és a párizsi között. Témaválasztása szükségessé teszi, hogy ne csupán a Vörös Hadsereg harcait követő, hanem a 19–20. század fordulójától számítható mozzanatokat, az 1919-es kommünt, valamint az azt követő korszak vonatkozó főbb összefüggéseit is elemezze – tegyük hozzá, hogy ezt a feladatot a kötet csillagos ötösrre teljesíti.

A fentiekre elengedhetetlenül szükség van, mégpedig azért, mert ezeknél az előzményeknél – igazolási eljárások, létszámcsökkentés – a magyar társadalommal, közöttük a jogászság képviselőivel szemben utóbb alkalmazott, 1945 elejétől bevezetett különböző jogfosztó intézkedéseknél eseteként még névazonosság is észlelhető. (Miként az egykori, II. világháborút megelőzően alkotott és kihirdetett, az idő tájt is a szabadságjogokat hasonlóképp sértő jogszabályok, például az internálás alkalmazása esetében.). A már más nevet viselő jogszolgáltató fórumok elé állított személyekkel szemben úgyszintén hasonló okokból, a korábbi szerepvállalás miatt kezdeményezték a büntetőeljárásokat. A társadalmi háttér feltárásakor a görcsövet különös tekintettel irányítja a szerző az ország fővárosára s az ország jogszolgáltatását meghatározó, itt ítélező, különböző szintű fórumokra. Zinner magyarázatát adja, hogyan öröklték fel a politikai boszorkánykonyhákban kitervelt, a pártvezetés időszakonként eltérő hatalommal rendelkező testületei által elrendelt határozatok alapján végrehajtott agresszív akciókkal a korábbi személyi állományt, miként választották ki az eltávolítottak helyét betölteni hivatottak körét. A szerző egyik központi kérdése: mindez honi sajátosság volt-e, vagy pedig a környező államokban is hasonló mozzanatok érhetők tetten? Egyedinek tekinthető-e, ami Magyarországon ebben a tekintetben történt, vagy az Elbától keletre lévő országokban mindenütt másutt is észlelhetők hasonló tendenciák?

A szerző célja, hogy feltárja, kik és miképp szervezték meg előbb 1949 őszére a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémiát, majd 1950-ben miért, milyen napi és hosszú távú célok megvalósítása érdekében változtatták át nevét – nem véletlenül – Bírói és Államügyészi Akadémiává. Miként és miért merült fel, majd vált semmivé 1953 szeptemberében a kétéves időtartammal működő „levelező tagozat” felállításának terve? Érzékelve

azt a csödtömeget, hogy hová vezetett Rákosi utasításának végrehajtása, miszerint „új, kommunista bírák kellenek”, és aztán miért kísérleteztek 1956 tavaszától, majd őszétől egy újabb, de hamvába hullt gyorsított bíróképzés bevezetésével? Milyen szerepet szántak az új bírók, továbbá az államügyészek oktatásában az 1949 ősze és 1954. szeptember vége között fennállt, időközönként nevet változtatott egyfajta szakosított kádereképzőnek? Kik oktattak, illetve vizsgáztattak ott fél évtizeden keresztül? Kik vezették a gyakran változó összetételű irányító grémiumot? Az igazságügyi tárca jogvégezeti irányítói mellett a különböző szintű pártközponti illetékeseknek volt-e – s ha igen, akkor mekkora – beleszólása az akadémián történetekbe? Itt utalunk rá, hogy a könyv címét eleve Kádár János 1954. november 12-én írott feljegyzéséből kölcsönözte a szerző. Ezt a dokumentumot Rákosihoz küldte, és ennek 4. részében szó szerint az olvasható Magyarország legfőbb ügyészéről, hogy „ez a Czákó [Kálmán] egy gyors-talpaló tanfolyam elvégzése révén lett jogász”.

A kötet legnagyobb értéke annak adattára, a rengeteg életrajz, melyeket több mint háromszáz oldalon át sorol a szerző (405–711). Itt olyan fontos személyekről tudunk meg új adatokat, mint Aczél György, Bauer Miklós vagy Bojta Béla, de előkerülnek a jogászetben fontos, a széles köz előtt mégis kevésbé ismert személyek is (Alexander Ödön, Ferencz Tibor, Jónás Béla) vagy éppen maximum az ingyencek számára ismerősen csengő Benoschofsky Ilona, Demeter Györgyné vagy Auer György (utóbbinál ugyan kimaradt, hogy a német megszállás alatt az ún. Keresztény Zsidó Tanács *de jure* feje volt).

S hogy hová tart mindez, merre haladnak a szálak, hol kulminál a kommunista jogász káderek kiképzése? – természetesen az 1956-ot követő megtorlásban! A kötet feldolgozza az utóéletet is, vagyis az életutak között kitér a büntető igazságszolgáltatásban közreműködő jogi egyetemeken diplomát szerzett jogászok, a szakvizsgák után utóbb bírónak és ügyésznek kinevezettek mellett a Büntetőbírói és Ügyészi Akadémia és jogutódja, a Bírói és Államügyészi Akadémia különböző évfolyamait sikerrel befejező legismertebb személyiségeinek az 1956 ősze előtti, majd a kádári infernóban kifejtett „jogszolgáltatására” és annak tragikus következményeire is. Feltárja, hogy közülük a megtorlással kik és miért nem értettek egyet, kik hagyták el önkéntesen a hivatásrendet különböző okokból, és kiket távolítottak el az 1956-os forradalmi szerepvállalásuk miatt.

Zinner Tibor (ismét) maradandó, olvasmányos, adatgazdag és hasznos kötetet tett le az asztalra. Az általa írott *Gyorstalpalót* jó szívvel ajánljuk szaktörténészeknek és történelemkedvelőknek egyaránt.

VESZPRÉMY LÁSZLÓ BERNÁT